

Gemeente Groningen
T.a.v. dhr. Wams

Datum: 06 april 2024

Ons kenmerk: CRA 2024-03

Onderwerp: Concept Nalevings- en Handhavingsplan 2024-2026

Steller: Ike Wagenaar

Geachte meneer Wams, beste Eric,

Naar aanleiding van het adviesverzoek voor het 'Nalevings- en Handhavingsplan 2024-2026' heeft de Cliëntenraad onderstaand advies opgesteld:

Inleiding

Misbruik van (bijstands-)uitkeringen is een kwalijke zaak en daar dient een sanctie op te volgen. Wel is het zaak om goed vast te kunnen stellen of dit daadwerkelijk, opzettelijk misbruik is of dat er een vergissing in een aanvraag is gemaakt en in hoeverre dit verwijtbaar is. In het door u gestuurde conceptplan staan daarover diverse toelichtingen en te nemen acties in de uitvoering bij zowel de aanvraag van een uitkering als bij uit te voeren controles.

Opvallend

Wat meteen opviel in de vergelijking met voorgaande edities is het mildere taalgebruik, het is menselijker, meer vanuit vertrouwen. Daarnaast viel op de toevoeging en toepassing van het advies van de Ethische Commissie Data en Technologie.

Regelgeving

Regelgeving in Nederland is gecompliceerd, voor velen is dit een groot struikelblok. Dit geldt des te meer voor inwoners die te maken hebben met laaggeletterdheid. Volgens de cijfers van de Stichting Lezen en Schrijven heeft 18% van de inwoners hiermee te maken, dat is 1 op de 6 inwoners! ^{*1} Ook voor anderstaligen kan de ingewikkelde regelgeving leiden tot vergissingen in aanvragen. Het is goed eerst vast te stellen of dit om een foutje, een vergissing gaat of dat er daadwerkelijk sprake is van misbruik. Volgens het CBS was het percentage verwijtbare vorderingen (Bijstand en SVB zaken) in september 2023 3,3%. ^{*2}

^{*1} Stichting Lezen en Schrijven, Laaggeletterdheid in Nederland:

[Informatie over Laaggeletterdheid in Nederland | Stichting Lezen en Schrijven](#)

^{*2} Bijstandsdebiteuren- en fraudestatistiek; CBS:

[Bijstandsdebiteuren en -fraudestatistiek \(BDFS\) | CBS](#)

Naleving

Afhankelijk zijn of worden van een (aanvullende) bijstandsuitkering betekent dat er aan bepaalde verplichtingen moet worden voldaan. Inkomsten uit andere bronnen moeten uiteraard doorgegeven worden, andere informatie zoals verhuizen, een extra bewoner of juist een vertrekkende bewoner is ook van belang om door te geven. Alles wat invloed heeft op het recht van een uitkering hoort doorgegeven te worden. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de uitkeringsontvanger. Wel is het belangrijk dat de uitkeringsontvanger daarvan goed op de hoogte is. Zoals ook in het plan is opgenomen zit de kracht vooral in de herhaling, welke verandering, welke informatie je dient te melden. Niet alleen welke informatie verstrekt moet worden, ook hoe en waar is belangrijk om te vermelden.

Handhaven

Inwoners die misbruik maken van uitkeringen kosten de maatschappij veel geld. Het controleren van inwoners met een bijstandsuitkering kan fraude (in een vroeg stadium) onderscheppen. Dat voor betreffende inwoner(s) daar consequenties aan zitten mag helder zijn. Wel is het daarbij van belang dat goed uitgezocht wordt in hoeverre er sprake is van fraude of slechts een foutje voordat er vastgesteld wordt welke consequentie eraan verbonden dient te worden. Het niet doorgeven of foutief doorgeven van informatie gebeurt niet altijd bewust. Het eerst vaststellen van verwijtbaarheid is daarom een eerste vereiste. Zoals in het plan beschreven staat kan afhankelijk van de verwijtbaarheid een waarschuwing of een sanctie volgen. Ook zijn er inwoners die beter gebaat zijn bij de juiste hulpverlening.

Ethische Commissie Data en Technologie

De toevoeging van een advies van de ingestelde commissie Data Ethiek geeft een helder beeld over hoe data verzameld wordt en hoe dit op de juiste manier kan worden uitgevoerd. Koppeling van data van verschillende organisaties en het toepassen van de juiste filters voor het opsporen van fraude kan een hoop stress voor vele inwoners bespaard blijven. De meeste inwoners zijn immers ter goede trouw.

Actielijnen

1. *Sterk en duidelijk aan de poort*; Bij het aanvragen van een uitkering de juiste informatie opvragen voor het vaststellen van het recht op een uitkering. Het goed en duidelijk uitleggen welke voorwaarden er aan verbonden zijn en dit regelmatig blijven herhalen.
2. *Brede preventieaanpak*; Behalve de verantwoordelijkheid bij de bijstandsgerechtigde neer te leggen zelf ook de verantwoordelijkheid nemen om te zorgen voor goede uitleg van de verplichtingen. Ook partners zoals de WIJ kunnen inwoners helpen door het geven van goede uitleg. Vroegsignalering door het opsporen van onjuist verstrekte informatie op een integere en doeltreffende manier.
3. *Controle op maat*; Door systeemanalyses en themacontroles de gevallen van niet-naleving opsporen.
4. *Menselijke maat*; Eventuele sancties opleggen naar evenredigheid van verwijtbaarheid.
5. *Verantwoord omgaan met data*; Dataverzameling, koppeling met data van andere organisaties en het toepassen van de juiste filters met inachtneming van de AVG. De context van de data analyseren is mede van belang om inwoners te beschermen tegen onjuiste conclusies.

De gekoppelde actielijsten geven een goed beeld van welke acties ondernomen gaan worden bij welke actielijn.

Conclusie en advies

Het doet de leden van de Cliëntenraad goed te lezen dat ‘werken vanuit vertrouwen’ en de menselijke maat ook bij naleving en handhaving wordt doorgevoerd. De meeste inwoners zijn te goede trouw. Gecontroleerd worden is nooit fijn, zeker niet als je te goede trouw bent, het geeft het gevoel wantrouwt te worden. Het zoveel mogelijk beperken van het instellen naar een onderzoek bij inwoners is daarom goed. Het voorkomt veel stress bij de inwoners. Daarmee kan ook gerichter naar ontbrekende informatie gevraagd worden bij de inwoner. Hopelijk is hiermee de tijd voorbij dat bij het aanvragen van een uitkering een dikke ordner vol documenten meegenomen moet worden. Data verzameling dient wel zorgvuldig te gebeuren en daarom ziet de Cliëntenraad de Ethische Commissie Data en Technologie als een waardevolle aanvulling.

Oog hebben voor de persoonlijke omstandigheden is van het grootste belang. Laaggeletterdheid, anderstaligen of het hebben van gezondheidsproblematiek, zowel psychisch als fysiek kunnen een rol spelen bij het doenvermogen. Wanneer het niet goed gaat met een inwoner gaat een onterechte stempel als fraudeur niet bijdragen aan herstel(acties). Werken vanuit vertrouwen en de menselijke maat zijn ook hier goed toe te passen, het bieden van een helpende hand levert meer op voor alle partijen.

De actielijnen en lijsten zijn goed doordacht, met name het blijven leren en aanpassen van de acties om zo tot goede resultaten te komen. Hoe één en ander in de praktijk uitpakt kan heel anders zijn dan hoe het is bedoeld. Het is goed om dan de mogelijkheid te hebben de acties bij te kunnen stellen of aan te kunnen vullen met andere, doeltreffender acties.

Aanbevelingen

Bij het doorgeven van een veranderende situatie moet het voor de inwoner helder zijn wat en wanneer deze informatie doorgegeven moet worden, vooral ook *waar* dit doorgegeven kan worden. Voor de inwoner is het makkelijker dit niet uit te hoeven zoeken, één loket, één emailadres waar dit heen gestuurd kan worden wil de Cliëntenraad als aanbeveling mee willen geven. Welke informatie naar welke afdeling moet aan de kant van de dienst laten plaatsvinden zal voor de inwoner minder stress opleveren.

De Cliëntenraad hoort graag uw reactie op dit advies.

Met vriendelijke groet,

Namens de leden van de Cliëntenraad,

Ike Wagenaar

Waarnemend voorzitter Cliëntenraad

I.a.a. Aaldert van Lingen, leden Cliëntenraad, leden ASDG